

Кравцова Н. М.

К77 Українська мова. 3-й клас. I семестр (за підручником М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун) / Н. М. Кравцова, О. Д. Придаток. — Х. : Вид. група «Основа», 2017. — 244, [4] с. — (Серія «Початкова школа. Мій конспект») ISBN 978-617-00-3113-6.

Посібник містить орієнтовне календарно-тематичне планування та розробки компетентнісно орієнтованих уроків української мови у 3-му класі (I семестр), складені відповідно до вимог оновленої навчальної програми (у редакції 2016 р.), Орієнтовних вимог до оцінювання навчальних досягнень учнів 1–4-х класів (Наказ МОН від 19.08.2016 № 1009) за підручником М. Д. Захарійчук, А. І. Мовчун (К. : Видавництво «Грамота», 2013).

Зміст конспектів уроків дібраний із метою формування в учнів *предметних компетентностей* (формування мовних знань та вмій; формування та розвиток навичок мовленнєвої діяльності) та *ключових компетентностей*, зокрема: *комунікативної* (здатність успішно користуватися мовою (всіма видами мовленнєвої діяльності) в процесі спілкування; пізнання навколишнього світу; розв'язування життєво важливих завдань); *соціальнокультурної* (загальнокультурний розвиток учнів; адаптація їх до життя в певному соціальному середовищі; громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання); *уміння вчитися* (здатність організовувати свою навчальну діяльність; формування почуття відповідальності за виконане завдання; готовність самостійно працювати з новим, доступним за складністю навчальним матеріалом, мати власну думку з приводу обговорюваних питань, обґрунтовувати її), а також *інформаційної, громадянської, здоров'язбережувальної* компетентностей.

Задля зручності використання всі розробки розміщено на окремих аркушах. Поля для записів дадуть змогу вчителю, користуючись запропонованим у посібнику матеріалом, скласти власні плани-конспекти уроків курсу.

Для вчителів початкової школи.

УДК 37.016

ЗМІСТ

Орієнтовне календарно-тематичне планування	5
Мова і мовлення	7
Урок 1. Розширення відомостей про мову як засіб людського спілкування	7
Урок 2. Державна і рідна мова	12
Урок 3. Культура усного і писемного мовлення. Вимова і написання слова <i>сантиметр</i>	16
Урок 4. Слова ввічливості, їхнє вживання в різних ситуаціях. Вимова і написання слова <i>вдячний</i>	22
Текст	28
Урок 5. Розширення уявлень про текст та його будову. Вимова і написання слова <i>гармонія</i>	28
Урок 6. Уявлення про змістовий зв'язок між частинами тексту. Вимова і написання слова <i>асфальт</i>	33
Урок 7. Спостереження за найголовнішими ознаками художніх текстів	38
Урок 9. Спостереження за найголовнішими ознаками наукових та науково-популярних текстів	42
Урок 10. Спостереження за найголовнішими ознаками ділових текстів. Вимова і написання слова <i>приятний</i>	46
Урок 11. Привітання, запрошення, листи	51
Урок 12. Текст-розповідь. Характерні ознаки тексту-розповіді. Тема і мета тексту-розповіді	56
Урок 13. Текст-опис. Характерні ознаки тексту-опису. Тема і мета тексту-опису	60
Урок 14. Текст-міркування. Текст-есе. Характерні ознаки тексту-міркування та тексту-есе. Тема і мета тексту-міркування та тексту-есе	64
Урок 15. План тексту. Поділ тексту на логічно завершені частини за планом і без нього. Складання плану прочитаного тексту	69
Урок 17. Абзац. Роль абзаців у тексті. Необхідність дотримання абзаців під час оформлення творчих завдань, переказів	73
Урок 18. Засоби змістового зв'язку між реченнями в тексті, вироблення вміння використовувати їх у власних висловлюваннях	77
Речення	83
Урок 20. Аналіз контрольної роботи. Закріплення й узагальнення вивченого про речення в 1–2-х класах	83
Урок 21. Речення за метою висловлювання	89
Урок 22. Речення, різні за інтонацією (<i>окличні та неокличні</i>)	94
Урок 23. Інтонавання речень під час голосного читання, зв'язних висловлювань та усного діалогу	99
Урок 25. Використання різних видів речень у висловлюваннях, створених на основі навчальних ситуацій. Розділові знаки в кінці речень	104
Урок 26. Звертання, розділові знаки при них. Використання у ролі звертань форм кличного відмінка. Вимова і написання слова <i>горизонт</i>	109
Урок 27. Виділення звертань в усному мовленні паузами, а на письмі — розділовими знаками (<i>практично</i>)	113
Урок 28. Головні члени речення (<i>підмет і присудок</i>)	117
Урок 29. Зв'язок слів у реченні. Вимова і написання слова <i>вокзал</i>	122

Урок 30. Поняття про словосполучення. Головне і залежне слово у словосполученні	127
Урок 31. Встановлення смислових і граматичних зв'язків між словами в реченнях	131
Урок 33. Побудова речень. Поширення речень за питаннями	135
Слово. Значення слова	139
Урок 35. Значення слів, пряме і переносне значення	139
Урок 36. Багатозначні слова	144
Урок 37. Слова, що звучать однаково, але мають різні значення. Найуживаніші омоніми (<i>без уживання терміну</i>). Вимова і написання слова <i>криниця</i>	148
Урок 38. Синоніми, добирання синонімів з метою увиразнення висловленої думки та уникнення невиправданих повторів того самого слова. Роль синонімів у тексті	152
Урок 39. Антоніми	156
Урок 41. Ознайомлення з найпоширенішими фразеологізмами. Вимова і написання слова <i>акваріум</i>	160
Урок 42. Культура мовленого слова. Вимова і написання слова <i>гриміти</i>	165
Будова слова	169
Урок 44. Аналіз контрольної роботи. Роль закінчення як частини слова, за допомогою якої змінюється форма слова (<i>без уживання терміну</i>) на прикладах із різних частин мови	169
Урок 45. Поняття про основу слова. Вимова та написання слова <i>милосердний</i>	174
Урок 46. Корінь. Спільнокореневі слова. Вимова і написання слова <i>минулий</i>	178
Урок 47. Розрізнення спільнокореневих та різнокореневих слів	183
Урок 49. Чергування голосних [о], [е] з [і] у корені слова. Вимова і написання слова <i>пиріг</i>	188
Урок 50. Чергування приголосних [г], [к], [х] — [ж], [ч], [ш] — [з'], [ц'], [с'] у коренях слів. Вимова і написання слова <i>тривога</i>	192
Урок 51. Вимова і написання слів з ненаголошеними [е], [и] в корені слова, що перевіряються наголосом. Поняття «орфограма». Вимова і написання слова <i>черемха</i>	197
Урок 52. Вимова і написання слів з ненаголошеними [е], [и] в корені слова, що не перевіряються наголосом. Робота з орфографічним словником. Вимова і написання слів <i>президент, директор, апетит, депутат</i>	202
Урок 53. Поглиблення знань про дзвінки та глухі приголосні (<i>парні й непарні</i>). Вимова і написання слова <i>велосипед</i>	207
Урок 54. Вимова і написання слів із дзвінками приголосними в кінці та середині слів перед глухими. Правило перевірки написання слів типу <i>просьба, боротьба, кігті, нігті</i> . Вимова і написання слова <i>апельсин</i>	211
Урок 57. Префікс. Словотворча роль префіксів	216
Урок 58. Творення слів з найуживанішими префіксами, складання з ними словосполучень і речень	221
Урок 59. З'ясування значення слів з різними префіксами	225
Урок 60. Префікси, співзвучні з прийменниками (<i>спостереження за звучанням і написанням</i>)	230
Урок 61. Правопис префіксів <i>роз-, без-</i> . Перенос слів із префіксами	235
Урок 63. Аналіз контрольної роботи. Спостереження за збігом однакових приголосних звуків на межі префікса і кореня	240
Література та Інтернет-ресурси	245

ОРІЄНТОВНЕ КАЛЕНДАРНО-ТЕМАТИЧНЕ ПЛАНУВАННЯ

№ з/п	Тема уроку	Дата
Мова і мовлення		
1	Розширення відомостей про мову як засіб людського спілкування	
2	Державна і рідна мова	
3	Культура усного і писемного мовлення. Вимова і написання слова <i>сантиметр</i>	
4	Слова ввічливості, їхнє вживання в різних ситуаціях. Вимова і написання слова <i>вдячний</i>	
Текст		
5	Розширення уявлень про текст та його будову. Вимова і написання слова <i>гармонія</i>	
6	Уявлення про змістовий зв'язок між частинами тексту. Вимова і написання слова <i>асфальт</i>	
7	Спостереження за найголовнішими ознаками художніх текстів	
8	Урок розвитку зв'язного мовлення	
9	Спостереження за найголовнішими ознаками наукових та науково-популярних текстів	
10	Спостереження за найголовнішими ознаками ділових текстів. Вимова і написання слова <i>приятний</i>	
11	Привітання. Запрошення. Листи	
12	Текст-розповідь. Характерні ознаки тексту-розповіді. Тема і мета тексту-розповіді	
13	Текст-опис. Характерні ознаки тексту-опису. Тема і мета тексту-опису	
14	Текст-міркування. Текст-есе. Характерні ознаки тексту-міркування та тексту-есе. Тема і мета тексту-міркування та тексту-есе	
15	План тексту. Поділ тексту на логічно завершені частини за планом і без нього. Складання плану прочитаного тексту	
16	Урок розвитку зв'язного мовлення	
17	Абзац. Роль абзаців у тексті. Необхідність дотримання абзаців під час оформлення творчих завдань, переказів	
18	Засоби змістового зв'язку між реченнями в тексті, вироблення вміння використовувати їх у власних висловлюваннях	
19	Контрольна робота: письмовий переказ	
Речення		
20	Аналіз контрольної роботи. Закріплення й узагальнення вивченого про речення в 1–2-х класах	
21	Речення за метою висловлювання	
22	Речення, різні за інтонацією (<i>окличні та неокличні</i>)	
23	Інтонування речень під час голосного читання, зв'язних висловлювань та усного діалогу	
24	Урок розвитку зв'язного мовлення	
25	Використання різних видів речень у висловлюваннях, створених на основі навчальних ситуацій. Розділові знаки в кінці речень	
26	Звертання, розділові знаки при них. Використання у ролі звертань форм кличного відмінка. Вимова і написання слова <i>горизонт</i>	
27	Виділення звертань в усному мовленні паузами, а на письмі — розділовими знаками (<i>практично</i>)	
28	Головні члени речення (<i>підмет і присудок</i>)	
29	Зв'язок слів у реченні. Вимова і написання слова <i>вокзал</i>	
30	Поняття про словосполучення. Головне і залежне слово у словосполученні	
31	Встановлення смислових і граматичних зв'язків між словами в реченнях	
32	Урок розвитку зв'язного мовлення	
33	Побудова речень. Поширення речень за питаннями	
34	Контрольна робота: діалог	

№ з/п	Тема уроку	Дата
Слово. Значення слова		
35	Значення слів, пряме і переносне значення	
36	Багатозначні слова	
37	Слова, що звучать однаково, але мають різні значення. Найуживаніші омоніми (<i>без уживання терміну</i>). Вимова і написання слова <i>криниця</i>	
38	Синоніми, добирання синонімів з метою увиразнення висловленої думки та уникнення невірних повторів того самого слова. Роль синонімів у тексті	
39	Антоніми	
40	Урок розвитку зв'язного мовлення	
41	Ознайомлення з найпоширенішими фразеологізмами. Вимова і написання слова <i>акваріум</i>	
42	Культура мовленого слова. Вимова і написання слова <i>гриміти</i>	
43	Контрольна робота: списування	
Будова слова		
44	Аналіз контрольної роботи. Роль закінчення як частини слова, за допомогою якої змінюється форма слова (<i>без уживання терміну</i>) на прикладах із різних частин мови	
45	Поняття про основу слова. Вимова і написання слова <i>милосердний</i>	
46	Корінь. Спільнокореневі слова. Вимова і написання слова <i>минулий</i>	
47	Розрізнення спільнокореневих та різнокореневих слів	
48	Урок розвитку зв'язного мовлення	
49	Чергування голосних [о], [е] з [і] у корені слова. Вимова і написання слова <i>пиріг</i>	
50	Чергування приголосних [г], [к], [х] — [ж], [ч], [ш] — [́], [і́], [є́] у коренях слів. Вимова і написання слова <i>тривога</i>	
51	Вимова і написання слів з ненаголошеними [е], [и] в корені слова, що перевіряються наголосом. Поняття «орфограма». Вимова і написання слова <i>черемха</i>	
52	Вимова і написання слів з ненаголошеними [е], [и] в корені слова, що не перевіряються наголосом. Робота з орфографічним словником. Вимова і написання слів <i>президент, директор, апетит, депутат</i>	
53	Поглиблення знань про дзвінки та глухі приголосні (<i>парні й непарні</i>). Вимова і написання слова <i>велосипед</i>	
54	Вимова і написання слів із дзвінками приголосними в кінці та середині слів перед глухими. Правило перевірки написання слів типу <i>просьба, боротьба, кігті, нігті</i> . Вимова і написання слова <i>апельсин</i>	
55	Контрольна робота: перевірка мовних знань і вмінь	
56	Аналіз контрольної роботи. Урок розвитку зв'язного мовлення	
57	Префікс. Словотворча роль префіксів	
58	Творення слів з найуживанішими префіксами, складання з ними словосполучень і речень	
59	З'ясування значення слів з різними префіксами	
60	Префікси, співзвучні з прийменниками (<i>спостереження за звучанням і написанням</i>)	
61	Правопис префіксів <i>роз-, без-</i> . Перенос слів із префіксами	
62	Контрольна робота: диктант	
63	Аналіз контрольної роботи. Спостереження за збігом однакових приголосних звуків на межі префікса і кореня	
64	Урок розвитку зв'язного мовлення	

Примітка. Кількість годин на вивчення кожної теми вчитель визначає самостійно, орієнтуючись на рівень підготовленості класу (*подане планування є орієнтовним*). Матеріали для уроків розвитку зв'язного мовлення та уроків корекції, контролю й оцінювання знань — в окремих посібниках Видавничої групи «Основа».

МОВА І МОВЛЕННЯ

Дата _____

Клас _____

УРОК 1. РОЗШИРЕННЯ ВІДОМОСТЕЙ ПРО МОВУ ЯК ЗАСІБ ЛЮДСЬКОГО СПІЛКУВАННЯ

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширювати уявлення учнів про мову як засіб людського спілкування; навчити розуміти і пояснювати, навіщо людині потрібна мова; розвивати мовлення; збагачувати словниковий запас школярів; виховувати зацікавленість до мови;
- **формування ключових компетентностей:**
уміння вчитися: учити орієнтуватися в часі, відведеному на виконання поставленого завдання;
загальнокультурної: учити шанобливо ставитися до минулого українського народу.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу.

Основні терміни і поняття: мова як засіб спілкування.

Обладнання: презентація до уроку; картки для індивідуальної та парної роботи; смайлики (*веселий, засмучений, байдужий*).

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

Вправа «Одне одному — разом!»

(До уроку вчитель та пара учнів готує вірш, що декламують на початку уроку.)

У ч и т е л ь

В небі хмари буйногриві —
Всі веселі, всі щасливі.
Школа — як квітник барвистий,
Мов калинонька в намисті.
Зустрічає нас усіх!
Звідусіль біжать малята,
І дівчата, і хлоп'ята,
Скрізь луна щасливий сміх!

1-й учень

Здрастуй, здрастуй, рідний клас,
Третій рік стрічаєш нас!
Заглядає осінь в шибку,
Тож і їй цікаво, видко!
Всі засмагли, сильні, смілі,
Наполегливі, умілі.

2-й учень

Усіх з новим навчальним роком!
В Країну знань — бадьорим кроком!
Рідну школу звеличати,
В школу йти, немов на свято!

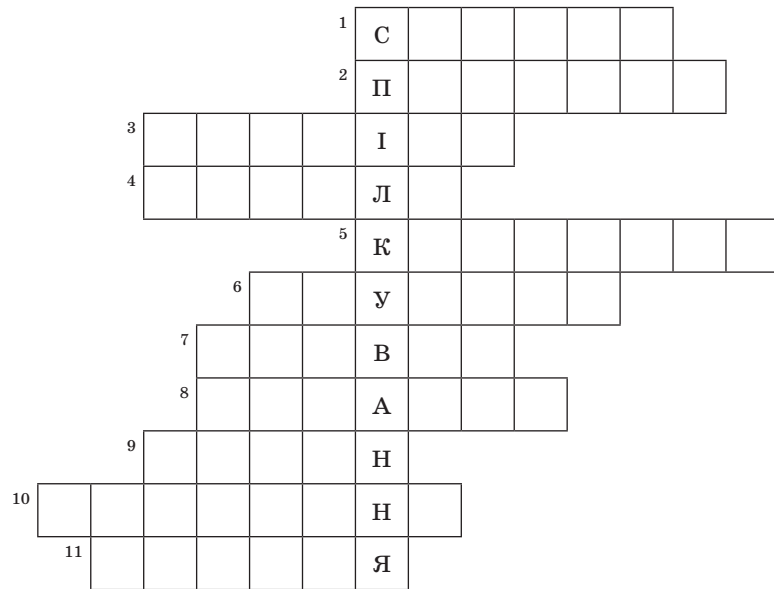
Валентина Романова

— Діти, з яким настроєм ми розпочинаємо перший урок української мови в навчальному році?

— Виберіть смайлик, що відображає ваш настрій.

2. Розгадування кросворда

Парна диференційована робота за вибором учнів

Варіант 1

Завдання:

1. седаре (*середа*)
2. милпока (*помилка*)
3. міведдь (*ведмідь*)
4. неляді (*неділя*)
5. кадарлен (*календар*)
6. нобукут (*ноутбук*)
7. верчет (*четвер*)
8. фаалвіт (*алфавіт*)
9. ванди (*диван*)
10. весерень (*вересень*)
11. вуцяли (*вулиця*)

Варіант 2

Завдання:

1. Третій день тижня. (*Середа*)
2. Неправильність в обчисленнях, у написанні. (*Помилка*)
3. Великий хижий звір з густою бурою чи чорною шерстю. Живе у дрімучих карпатських лісах. (*Ведмідь*)
4. Останній день тижня. (*Неділя*)
5. Покажчик з послідовним переліком усіх днів року за місяцями й поданням інших відомостей, пов'язаних із цими днями. (*Календар*)
6. Переносний комп'ютер. (*Ноутбук*)
7. Четвертий день тижня. (*Четвер*)
8. Сукупність букв якої-небудь писемності, розташованих у встановленому порядку. (*Алфавіт*)
9. Рід великих м'яких меблів для сидіння і лежання. (*Диван*)
10. Перший місяць осені. (*Вересень*)
11. Простір між двома рядами будинків для їзди та ходіння. (*Вулиця*)

3. Каліграфічна хвилинка

1) Письмо з'єднань.

с сс ссс С С Ссс

Сп сп пі іл лк ку ув ва ан нн ня спілкування

2) Завдання на вибір.

- Скласти звуко-буквену модель слова *спілкування*.
- Скласти речення зі словом *спілкування*.
- Гра «Найрозумніший». Змагання у парах.
 - Скільки букв у слові *спілкування*?
 - Скільки звуків у слові *спілкування*?
 - Чому букв у слові *спілкування* більше, ніж звуків?
 - Що особливого у написанні слова *спілкування*?
 - Назвіть букви у слові *спілкування*.
 - Скільки приголосних звуків у слові *спілкування*?
 - Назвіть приголосні звуки у слові *спілкування*.
 - Скільки голосних звуків у слові *спілкування*?
 - Скільки складів у слові *спілкування*?
 - Назвіть усі можливі випадки переносу в слові *спілкування*.
 - Чудово! Ви справжні знавці української мови!

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Мотивація навчальної діяльності

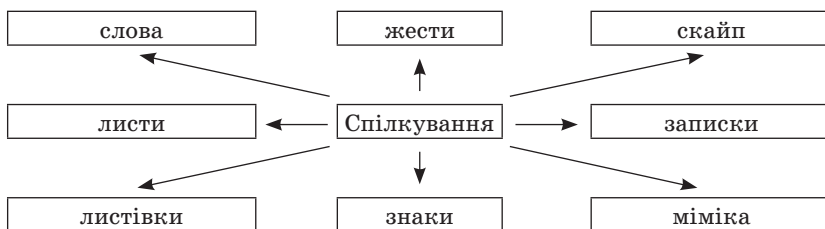
Пізнавать, творить, дерзати,
Хочеться побільше знати.
Через слово, через мову,
Нашу рідну, калинову,—
Про планети і моря.
Чому крутиться Земля?
Чом ромашка спить лягає,
Крига навесні скресає,
Як обміряти фігури,
Натюрморт писать з натури?

Як відправити листи,
Щоб раділи я і ти?
І які слова промовить
В день народження матері?
Як есемес послати друзям,
Вчитись говорити красиво
Українською на диво!
Спілкуватись означає жити,
Помогать, прощать, дружити.
Валентина Романова

— Навіщо нам спілкування?

2. Актуалізація опорних знань учнів

Складання «асоціативного куща» до слова «спілкування»

3. Повідомлення теми і завдань уроку

4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

1) Робота за підручником. Виконання вправи 1 або завдання на картці.

- Прочитайте вірш.
- Спишіть вірш.
- Підкресліть слова, що називають предмети (*іменники*).
- Обміняйтеся інформацією: яка *робота* є в слова, у мови.
- Яке значення має мова для людей?

Картка

1. Прочитайте вірш.

Із слова починається людина,
із мови починається мій рід,

ласкава, мамина, єдина,
щебече соловейком на весь світ.

Бентежна, ясна, калинова,
не випита, не вибрана до дна.

Моя українська, свята наша мова
бринить, як бандури струна.

Ніна Рій

2. Спишіть третє речення.
3. Підкресліть слова, що називають ознаки предмета (*прикметники*).
4. Як ви розумієте рядки?

Із слова починається людина,
із мови починається мій рід.

5. Яке значення має мова для людей?

2) *Ознайомлення з теоретичним матеріалом у підручнику.*

3) *Виконання вправи 2 або завдання на картці. Парне диференційоване завдання на вибір учнів.*

- Прочитайте текст.
- Доповніть текст.
- Поміркуйте, чи навчилися діти спілкуватися.
- Чому вони не вміли говорити?

Картка

1. Прочитайте текст.

Найбільше досягнення людини — це його мова. Люди дали назву кожному предмету, явищу. Через слово люди можуть уявити навіть той предмет, що ніколи не бачили. Зі слів складається мова. У кожного народу є своя мова. *Народ живе до тих пір, допоки береже, шанує, користується мовою.*

2. Яке висловлювання про мову вас найбільше вразило?
3. Як ви розумієте виділене речення?

Фізкультхвилинка

4) *Виконання вправи 3 або завдання на картці. Парне диференційоване завдання.*

- Прочитайте текст.
- Перекажіть.
- Спишіть текст. Поясніть зміст кожного речення.
- Поясніть правопис виділених слів.
- Зробіть звуко-буквений аналіз слова, у якому 5 звуків і 4 букви.

Картка

1. Прочитайте текст.

Українське слово! Скільки хмар обступало тебе! Протягом століть по зернятку геній народу витворив і передав у спадок розкішне у своїй красі багатство мови. Кожному з нас потрібно поглиблювати в собі історичну пам'ять. Ми повинні оберігати неповторність нашої мови.

Олесь Гончар

2. Перекажіть.
3. Спишіть текст. Поясніть зміст кожного речення.
4. Поясніть правопис виділених слів.
5. Зробіть звуко-буквений аналіз слова, у якому 6 звуків і 5 букв (*своїй*).

5) *Робота за картками. Парна диференційована робота.*

Картка 1

1. Прочитайте.
2. Закресліть зайві слова.

Мова — це слова, письмо, звуки, спілкування, сполучення слів, читання, речення, текст.

(*Мова — це слова, звуки, сполучення слів, речення, текст.*)

Картка 2

1. Прочитайте.

2. Закресліть зайві слова.

Мовлення — це слова, письмо, звуки, спілкування, сполучення слів, читання, речення, текст.

(Мовлення — це письмо, спілкування, читання.)

5. Ігри від уроку. Парна диференційована робота

— Прочитайте слова, близькі за значенням до слова *спілкуватися*:
ватисяспілку, влятирозмо, дуватибесі, рюватиобгово (*спілкуватися, розмовляти, бесідувати, обговорювати*).

— Чим цікаві слова? (*Це слова, що означають дію (дієслова). Це слова, близькі за значенням.*)

— Виберіть слово, що найбільше сподобалося.

— Складіть з ним речення.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

Діти об'єднуються в групи з назвами «Знаю», «Можу», «Ціную». Кожна група починає свій звіт словами:

- Знаю... (*Мова — найважливіший засіб спілкування. Кожний народ має свою мову...*)
- Можу... (*Спілкуватися українською мовою. Розгадувати кросворди. Правильно писати...*)
- Ціную... (*Українську мову. Думку товаришів...*)
— Діти, з яким настроєм ви закінчуєте урок?
— Виберіть смайлик, що відображає ваш настрій.

2. Домашнє завдання (за вибором учнів)

1) Виконання вправи 4.

— Запишіть прислів'я.

— Поясніть прислів'я.

— Знайдіть 5 прислів'їв про мову.

— Запишіть і поясніть його.

2) Виконання завдань на картці.

Картка

1. Виразно прочитайте висловлювання письменника про рідну мову.

Мова — втілен..я душі. Чим багатша думка, тим багатша мова. Мова — це всі глибин..і пласти духовн..ого жит..я народу, його історична пам'ять, найцін..іше надбан..я віків.

Олесь Гончар

2. Як ви зрозуміли слова письменника?

3. Спишіть висловлювання, вставляючи за потреби пропущені букви.

4. Яке правило вам допомогло виконати завдання?

Дата _____

УРОК 2. ДЕРЖАВНА І РІДНА МОВА

Клас _____

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** навчити учнів розрізняти поняття «державна» (українська) і «рідна» мова; розширити і поглибити знання про рідну мову; розвивати мовлення; виховувати любов і повагу до української мови;
- **формування ключових компетентностей:**
 - уміння вчитися: учити переключатися з одного виду роботи на інший;
 - загальнокультурної: учити дотримуватися норм культурної поведінки;
 - здоров'язбережувальної: сприяти дотримання норми гігієни читання і письма.

Тип уроку: комбінований.

Основні терміни і поняття: державна мова, рідна мова.

Обладнання: кулька; картки для індивідуальної та парної роботи; слайд із картою етнічного населення України.

Хід уроку

I. ВСТУПНА ЧАСТИНА

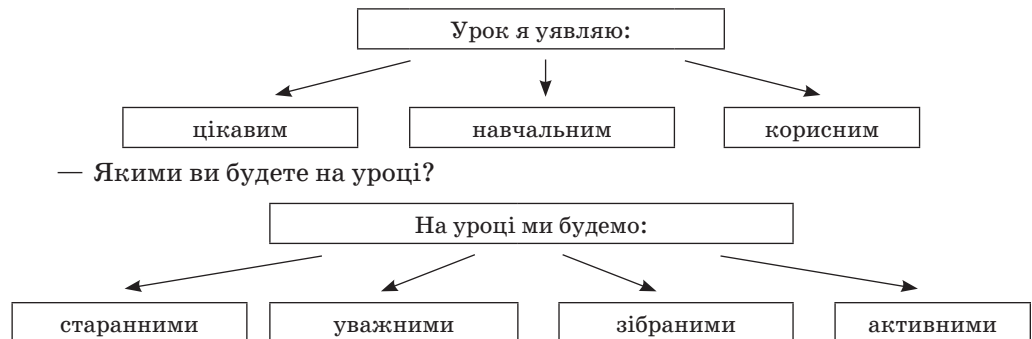
1. Організація класу

Хай це, можливо, і не найсуттєвіше,
Але ти, дитино,
Покликана захищати своїми долоньками
Крихітну свічку букви «і»,
А також, витягнувшись на пальчиках,
Оберігати місячний серпик букви «є»,
Що зрізаний з неба
Разом із ниточкою.

Бо, кажуть, дитино,
Що мова наша солов'їна.
Правильно кажуть.

Іван Малкович

2. Вправа «Очікування»

3. Каліграфічна хвилинка

1) Письмо з'єднань.

у уу ууу У У кр їн

Україна українець українка українці українська

2) Придумайте і запишіть речення із будь-яким словом, що ми записали на каліграфічній хвилині.

3) Гра «Найрозумніший» зі словом «українська».

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Перевірка домашнього завдання. Завдання на вибір

1) Гра «Впіймай кульку».

- Прочитайте прислів'я, що вам найбільше сподобалося.
- Як ви розумієте прислів'я?
- Чого вчить нас Олесь Гончар?

2) Робота на картках.

Картка

- Прочитайте.
Втілен..я, глибин..і, духовн..ого, жит..я, найцін..іше, надбан..я.
- Вставте за потреби певні букви.
- Поясніть свій вибір.

2. Мотивація навчальної діяльності

— Найбільше і найдорожче добро у кожного народу — це його мова, бо вона не що інше, як жива схованка людського духу, його багата скарбниця, у яку складає і своє давнє життя, і свої сподівання, розум, досвід, почування.

Панас Мирний

3. Повідомлення теми і завдань уроку

4. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

1) Виконання вправи 5 або завдання на картці. Парна диференційована робота

- Прочитайте вірш.
- Вивчіть його напам'ять.
- Чому автор називає рідну мову *материнською*?
- Запишіть вірш з пам'яті.

Картка

1. Прочитайте вірш.

Як нема без зірок небозводу,
Як блакиті без сонця нема,

Так і мови нема без народу,
І народу без мови нема.

В. Забаштанський

- 2. Вивчіть його напам'ять.
- 3. Як ви розумієте вислів *народу без мови нема*?
- 4. Запишіть вірш з пам'яті.

2) Ознайомлення з теоретичним матеріалом у підручнику (с. 5).

3) Виконання вправи 6 або завдання на картці. Парне диференційоване завдання.

- Прочитайте вірш.
- Якими ознаками наділив автор рідну мову?
- Зробіть звуко-буквений аналіз виділеного слова.
- Доповніть речення 5 прикметниками з вірша. Запишіть.

Картка

1. Прочитайте вірш.

Солов'їну, барвінкову,
колосисту — на віки —

українську рідну мову
в дар мені дали батьки.

Володимир Лучук

- 2. Якими ознаками наділив автор рідну мову?
- 3. Зробіть звуко-буквений аналіз виділеного слова.

4) Доповнення речення трьома словами, що називають ознаки предмета (прикметниками) з вірша. Запис у зошити.

Українська мова — ...

Картка

1. Прочитайте текст.

Тільки рідне слово має таємничу здатність тримати життя. Тільки від порога рідної мови ти можеш виходити на широкі шляхи світу. Жива вода рідної мови підніме тебе на ноги, відкриє тобі шляхи в *майбутнє*.

За Іваном Драчем

2. Перекажіть.

3. Спишіть текст.

4. Побудуйте звуко-буквену модель виділеного слова.

Фізкультхвилинка

5) Виконання вправи 7 або завдання на картці. Парне диференційоване завдання (слайд із картою етнічного населення України)

а) Прочитайте текст.

б) Перекажіть.

в) Спишіть текст.

г) Зробіть звуко-буквену модель слова *нею*.

Картка

1. Прочитайте текст.

Для мене рідною є білоруська мова. Я народилася в сім'ї, де всі розмовляють білоруською мовою. Білоруська мова супроводжує мене все життя. Нею мама співала мені колискові пісні, розказувала казки. Білоруською мовою я думаю, мрію, складаю плани на майбутнє. Але українську мову моя родина сприймає як другу рідну. Ми любимо читати твори українських письменників. Я навчаюся в українській школі. Українська мова — ніжна та мелодійна. Це державна мова *України*. Я люблю і поважаю українську мову.

2. Перекажіть.

3. Спишіть речення, що вам найбільше сподобалося.

4. Побудуйте звуко-буквену модель виділеного слова.

б) Робота в групах. Завдання за вибором.

1-ша група

1. Складіть діалог на тему «Навіщо потрібна рідна мова».

2. У діалозі за потреби використовуйте слова із довідки.

Довідка: мова, правильна вимова, правила, поважати, легко висловлювати свої думки, розуміють, горджусь.

2-га група

1. Складіть діалог на тему «Навіщо потрібна державна мова».

2. У діалозі за потреби використовуйте слова із довідки.

Довідка: мова, правильна вимова, правила, поважати, легко висловлювати свої думки, розуміють, горджусь.

5. Гра «З'єднайка» (парна диференційована робота)

— В Україні живе понад 130 народів. Вони розмовляють 79 мовами. До найпоширеніших мов, за переписом 2001 року, належать 43 мови.

Картка 1

Національність

білоруси

поляки

чехи

росіяни

румун

Мова

румунська

чеська

білоруська

польська

російська

Картка 2

Національність

словаки
румунни
німці
греки
іспанці
болгари

Мова

німецька
румунська
іспанська
грецька
болгарська
словацька

— Кожний з народів, який проживає на території України, поважає традиції та мову інших народів.

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

Вправа «Продовж речення»

- Сьогодні на уроці я дізнався(лася), що мова буває...
- Державна мова України — це...
- Я поважаю державну мову за те, що...
- Моя рідна мова — це...
- Я люблю рідну мову за те, що...

2. Саморефлексія

- Сьогодні на уроці я працював(ла)...
- Мені найбільше сподобалося...
- Мені ще потрібно працювати над...

3. Підсумки вправи «Очікування»

4. Домашнє завдання (за вибором учнів)

1) Виконання вправи 8 (с. 8).

- Які держави світу ви знаєте?
- Якою мовою спілкуються в цих країнах?
- Запишіть за зразком.

2) Виконання завдань на картці.

Картка

1. Виразно прочитайте висловлювання поета про українську мову.

Хто не любить українську мову, той не любить свою Батьківщину.

Українська мова — це душа народу,
А український народ без мови не народ.

В. Сосюра

2. Як розумієте слова вірша?
3. Напишіть, що для вас означає українська мова.

5. Заключне слово вчителя

— Наш урок я хочу завершити словами українського поета Олесь Лупія.

Українська мова — знає цілий світ,—
Як трава шовкова, мов калини цвіт.
Не соромся, доню, нею говорить,
Від Карпат до Дону мова ця дзвенить.
Не соромся, сину, мовонька твоя —
Як під небом синім пісня солов'я.
Українська мова — то великий дар,
Мовою твоєю створений «Кобзар».

Олесь Лупій

Дата _____

Клас _____

УРОК 3. КУЛЬТУРА УСНОГО І ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ. ВИМОВА І НАПИСАННЯ СЛОВА *сантиметр*

Мета:

- **формування предметних компетентностей:** розширювати знання учнів про культуру усного і писемного мовлення, вимоги до усного та писемного мовлення; формувати вміння відрізнити усне мовлення від писемного за основними ознаками; учити помічати в роботі товариша позитивні сторони та давати поради щодо вдосконалення роботи, орієнтуючись на пам'ятку, підготовлену вчителем; розвивати усне мовлення, навички каліграфічного письма, пам'ять, увагу; виховувати культуру усного та писемного мовлення;
- **формування ключових компетентностей:**
соціальної: формувати здатність продуктивно співпрацювати з учнями у парах;
здоров'язбережувальної: прищеплювати бажання брати активну участь в оздоровчих заходах, що проводяться на уроці.

Тип уроку: комбінований.

Основні терміни і поняття: культура мовлення.

Обладнання: аудіозапис спокійної музики; слайди із зображенням осені; пам'ятка з порадами щодо вдосконалення роботи; зображення дітей; які розмовляють та пишуть; картки для індивідуальної та парної роботи; комп'ютер з доступом до Інтернету.

Хід уроку

І. ВСТУПНА ЧАСТИНА

1. Організація класу

Вправа «Одне одному, разом!»

Напередодні уроку вчитель роздає слова парі (*за бажанням дітей*), яка готує привітання до уроку.

Декламують вірш під тиху спокійну музику. Демонструється слайд-презентація із зображенням осені.

У ч и т е л ь

Чарівниця-осінь
Листя фарбувала,
Яблука медові
Дітям дарувала.

1-й у ч е н ь

Вранці на травичці
Морозець будила.
Сонячною ковдрою
Рідну землю вкрила.

2-й у ч е н ь

Щоб цю казку не злякати,
Будем, друзі, працювати,
Хай знання, як намистинки,
Поспішають до дитинки.

Валентина Кравець

2. Вправа «Очікування»

— Чого ви очікуєте від уроку?

— Я очікую, що ви дружно, наполегливо працюватимете, підтримуватимете один одного, радітимете своїм успіхам і досягненням однокласників.

II. ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Актуалізація опорних знань

Перевірка домашнього завдання. Виконання вправи 8 та завдань на картках

— У мандрівку ми беремо найнеобхідніше: знання, здобуті попереднього уроку.

1) Завдання на вибір.

- Які держави світу ви знаєте?
- Якою мовою спілкуються в цих країнах?
- Прочитайте, що для вас означає українська мова.

2) Обговорення письмових робіт у парах.

Діти обговорюють роботи товаришів, орієнтуючись на пам'ятку порад щодо вдосконалення роботи.

2. Мотивація навчальної діяльності

1) Розгадування ребусів. Завдання за вибором учнів. Парна диференційована робота.

Картка 1

(Мовлення)

Картка 2

(Мовлення)

2) Каліграфічна хвилинка.

а) Запис з'єднань.

л Л Лл м мм Мо мо ов вл лен нн ня мовлення

б) Завдання на вибір.

- Скласти звуко-буквену модель слова *мовлення*.
- Скласти речення зі словом *мовлення*.
- Гра «Найрозумніший». Змагання у парах.
 - Скільки букв у слові *мовлення*?
 - Скільки звуків у слові *мовлення*?
 - Чому букв у слові *мовлення* більше, ніж звуків?
 - Що особливого у написанні слова *мовлення*?
 - Назвіть букви у слові *мовлення*.
 - Скільки приголосних звуків у слові *мовлення*?

- Назвіть приголосні звуки у слові *мовлення*.
- Скільки голосних звуків у слові *мовлення*?
- Скільки складів у слові *мовлення*?
- Назвіть усі можливі випадки переносу в слові *мовлення*.
- Чудово! Ви — справжні знавці української мови!

3. Актуалізація опорних знань

1) Вправа «Квест».

Демонстрування зображень дітей, які розмовляють та пишуть.

Завдання за вибором учнів. Парна диференційована робота

Картка 1

Прочитайте слово, користуючись підказкою.

11	9	6	2		5	7	1	4	2	6	6	12
----	---	---	---	--	---	---	---	---	---	---	---	----

Підказка:

в	е	и	л	м	н	о	п	с	т	у	я
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

(Усне мовлення)

Картка 2

8	3	9	2	5	6	2		5	7	1	4	2	6	6	12
---	---	---	---	---	---	---	--	---	---	---	---	---	---	---	----

Підказка:

в	е	и	л	м	н	о	п	с	т	у	я
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12

(Писемне мовлення)

- Що ви знаєте про мовлення?

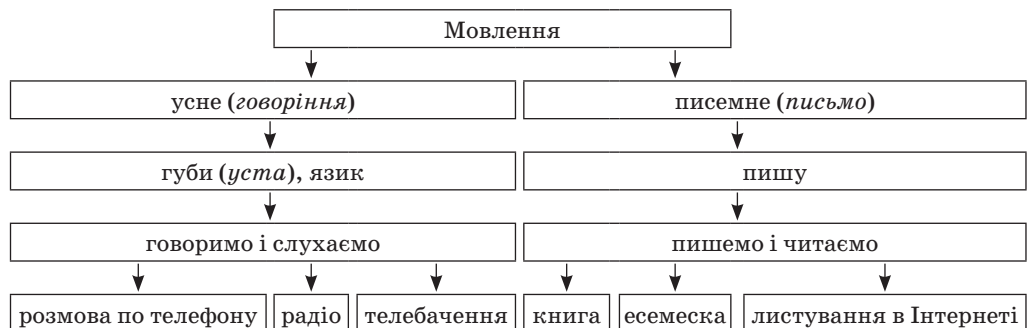
2) Вправа «Кластер».

Завдання: складіть «Кластер» до слова *мовлення*.

- Доберіть ключові слова до слова *мовлення*.
- Зазначте поняття, що глибше розкривають зміст.

Дотримуйте правил!

- Не бійтеся записувати все, що спаде на думку, дайте волю уяві та інтуїції.
- Продовжуйте роботу доти, доки не закінчиться відведений час або не вичерпаються ідеї.
- Уявіть якомога більше зв'язків.

4. Повідомлення теми та завдань уроку

— Сьогодні найуважніші та найстаранніші учні більше дізнаються про культуру усного та писемного мовлення.

— Як ви розумієте вислів *культура мовлення*?

Будем, друзі, працювати,
Хай знання, як намистинки,
Поспішають до дитинки.

Валентина Кравець

5. Сприймання та засвоєння нового матеріалу

1) Виконання вправи 9 або завдання на картках. Парна диференційована робота

- Прочитайте текст, вставляючи пропущені букви.
- Перекажіть.
- Спишіть текст, уставляючи пропущені букви.
- У першому реченні підкресліть слово, у якому букв більше, ніж звуків.
- Запишіть «чарівні» слова, якими ви користуєтеся у своєму мовленні.

Картка 1

1. Прочитайте текст, вставляючи пропущені букви.

Щоб правильно спілкуватися з людьми, замало лише одних знань, а ще потрібно змусити інших слухати себе. Для цього потрібно знати певні секрети, Зокрема: щоб на тебе звернули увагу, не варто кричати на все горло і казати: «Слухайте!».

Потрібно лише тихо, але твердо сказати своє слово та зі знан..ям справи гарно почати розповідати про те, що хотів. І говорити намагайся гарною мовою, не збиваючис.., без слів-паразитів, щоб іншим було зрозуміло та цікаво слухати, те, що ти їм повідомляєш.

За Надією Красоткіною

- 2. Перекажіть.
- 3. Спишіть другий абзац, вставляючи пропущені букви. Поясніть свій вибір.
- 4. В останньому реченні підкресліть слова, у яких букв більше, ніж звуків.

Картка 2

- 1. Прочитайте текст, вставляючи пропущені букви.
- 2. Перекажіть.

Одного разу маленького кролика наздогнали мисливці.

Раптом він побачив печеру і вирішив у ній заховатися. *Але поскіл..ки він був дуже ввічливим кроликом, то привітався просто так, нехай навіт.. до печери:* «Доброго дня, шановна печеро! Напевно, у вас ніхто не живе, тож дозвол..те мені заховатися тут від переслідувачів».

На той час у печері сиділа змія. Вона дуже зраділа, почувши кроликів голос і відповіла: «Так, так, заходь, любий кролику!». Але він відразу впізнав голос змії й швиденько відповів: «Дякую, але я вже передумав». І побіг собі далі.

- 3. Спишіть другий абзац, вставляючи пропущені букви. Поясніть свій вибір.
- 4. У виділеній частині речення підкресліть слова, у якому букв більше, ніж звуків.
- 5. Запишіть «чарівні» слова, що вживав кролик.

2) *Бесіда за таблицею.*

Мовлення	
Усне (<i>передавання думок в усній формі</i>)	Писемне (<i>усе написане або надруковане</i>)
використовує: міміку і жести, різну силу голосу, питальну або окличну інтонацію; має бути: правильним, точним, зрозумілим	використовує: літери, розділові знаки; має бути: правильним, грамотним, охайним

3) **Ознайомлення з теоретичним матеріалом. Вправа «Ти — мені, я — тобі»**

Завдання на вибір

(Учні об'єднуються в групи. Кожна група опрацьовує свій теоретичний матеріал. Після опрацювання учні розповідають вивчений матеріал.)

- а) Теоретичний матеріал у підручнику на с. 8.
- б) Теоретичний матеріал у підручнику на с. 9.

4) **Виконання вправи 10. Робота в групах.**

- Розгляньте малюнок.
- Як ви вважаєте, які слова ввічливості «заховалися» на картинці?
- Пригадайте слова-звертання.
- Складіть діалог «Мій вихідний день», використовуючи слова ввічливості та звертання.

5) **Виконання вправи 11. Зорово-слуховий диктант.**

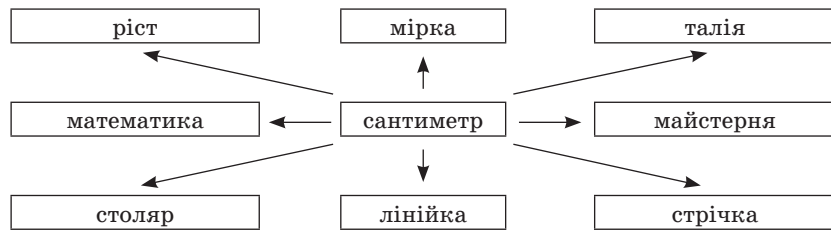
б) **Робота зі словом «сантиметр».**

а) Гра «Знайди слово».

Че9говий учень, викона8и з2вдання, місяць л5стопад, одинадцятий кілом7тр, дваЗадцять сантиметрів, виразне читання, нова ознака, пос4авити запитання, зв'язне мовлення, на1тупна зупинка, біцний метал. (*Сантиметр*)

— Що таке сантиметр?

б) Складання «асоціативного куща» до слова *сантиметр*.

в) Гра «Яке слово заховалося?».

Сантиметр — а, ти, сам, син, сир, метр, нас, цим, рис, мир, три, тир, мати, мета, метр...

6. **Ігри. Завдання за вибором учнів**

1) **«Виправ помилки».**

Картка 1

1. Прочитайте текст.

Не потрібно старанно писати. Пиши нерозбірливо, неохайно, з помилками. Ти написав, а кому потрібно, нехай спробує прочитати.

2. Виправте помилки.

3. Поясніть свою думку.

Картка 2

1. Прочитайте.

2. Закресліть зайві сполучення слів.

Під час розмови:

послідовно викладай думки

пропускай слова

викрикуй

вдумливо добирай слова

розмахуй руками

вживай зайві та грубі слова

неуважно слухай співрозмовника
перебивай співрозмовника
чітко, виразно вимовляй кожне слово
залишай розповідь незакінченою
передавай голосом запитання, здивування, різні почуття
доводь свою думку до кінця

2) Робота за комп'ютером.

За посиланням: <https://learning-ukr-mova75.jimdo.com/мова-i-мовлення/>

III. ЗАКЛЮЧНА ЧАСТИНА

1. Рефлексія

Гра «Так чи ні?»

- Усне та писемне мовлення потрібне для спілкування людей.
- Той, хто вміє говорити, хто знає мову, володіє писемним мовленням.
- Пізнати далеке минуле, зберегти і передати свої знання допомагає писемне мовлення.
- Писемне мовлення має бути правильним, точним, зрозумілим.
- Писемне має бути правильним, грамотним, охайним.

2. Саморефлексія

— Які знання-намистинки ви здобули сьогодні на уроці?

3. Домашнє завдання

Виконання вправи 12 (с. 9–10).

— Складіть і запишіть три речення з трьома будь-якими сполученнями слів із вправи 11.

ДОДАТОК

ПРАВИЛА СПІЛКУВАННЯ

- Ставтеся одне до одного і до всіх людей з повагою.
- Поважай себе, бо ти — Людина.
- Дотримуй правил гарного тону під час спілкування.
- Дивись людині в очі, коли вітаєшся і розмовляєш з нею.
- Говори чітко і спокійно, стеж за силою звуку, ніколи не підвищуй голос, не кричи — це негарно.
- Вживай «чарівні слова» в мовленні, у звертанні до дорослих людей та однолітків.
- До дорослих людей звертайся на ВИ!
- Ніколи не вживай у своїй мові нецензурних, брутальних слів, адже це не прикрашає людину, а навпаки, принижує її, збіднює її мову та інтелект.
- Ніколи не перебивай розмову людей, а дочекайся, коли розмову закінчать.
- Коли розмовляють дорослі, не слід втручатися у їхню розмову і щось додавати своє, заперечувати чи стверджувати, коли тебе не запитують.
- Говорити необхідно завжди правду, бо брехня не робить тобі честі, вона завжди опиниться на поверхні. Недаремно народна мудрість каже: «Шила в мішку не сховаєш».
- Найбільша сила — це розум. Тому варто послуговуватися цим правилом у житті.

Надія Красоткіна